

MAGYAR HADI SZABÁLYZATOK GYŰJTEMÉNYE.

*Apafy Mihály erdélyi fejedelem hadi edictuma 1682 aug.
hó 5-éről.*

*Nos Michael Apafi Dei gratia Princeps Transilvaniae, partium
regni Hungariae Dnus et Siculorum Comes.*

Az jó rend lévén minden dolgoknak lelke és semminémű társaság a törvény és illendő fenyíték nélkül meg nem állhatván, hogy ez mi Istenünk dicsőségére, a Magyar nemzet lelki s testi javára, a mi országuunknak is békességes megmaradására czélozó igyekezetünk hadainkkal való megindulásunk is kívánt boldog végét annál jobb módjával elérhesse, ez alább megirt közönséges edictumunkat kiadni szükségesnek itéltük. Melyhez képest mind erdélyi s mind Magyarországi minden rendbéli hadaink ez alább specificalandó büntetések alatt magokat alkalmaztatni tartozzanak, melyek e szerint következnak :

I. Minden emberek szekerei a Szekérmesterek rendelése szerint járjanak, egymásra szekereket ne hajtsák, egymást ne confundálják, legfőképpen pedig ágyus s munitiók szekereket ne hajtsák s ne verjék ki az útból és azokat ne akadályoztassák, szekereknek elvagdaltatása és rajtoklevő egyetmásoknak felpraedáltatásának alatta.

II. Az megszállásban kiki azt a rendet és helyet tartsa meg, valamelyet a tábornester mutatand, egyébaránt megpálcáztatik érette ; ugy az utazásban is, kiki azt a rendet kövesse, a melyet Főgenerális uram parancsol mi akaratunkból a tisztviselőnek, az ő büntetése alatt.

III. Amaz Istent ő Felségét méltó büntetésre indító, hallásra rettenetes káromkodó Szitkok, ugymint : *ördög adta, teremtetted, ördög-lelkű, ördöglitű,* s egyéb hajat felborzasztó káromkodások senkitül ne hallassanak. Egyébaránt valakitől olyan hallatik, minden kegyelem nélkül kövel veretik agyon.

IV. Az táborokon kívül senki hálni ne merészseljen, hanem minden ember estve betakarodjék, mert meghal érette.

V. Mikor tábor meg akar indulni, senki zászlója alól zsákmányra ne menjen, hanem kiki zászlója alatt járjon és azt el ne hagyja a tábor megszállásáig és akkor aztán az merre a Főstrása mondja, arra menjenek zsákmányolni. Egyébiránt a ki ez ellen cselekszik, elsőbben lovától, fegyverétől megfosztatván, megpálcáztatik; azután, ha ugyanezent követik, meghal érettek.

VI. Zászlóját kiki Kapitánja, Ispánja vagy Hadnagya Szállására kísérje és annak híre nélkül zsákmányra ki ne menjen, akkor is csoportosan járjon és a kit eleiben rendelnek, attul hallgasson, mert keményen megpálcáztatik.

VII. Senki reggel a táborból Jézus kiáltás előtt ki ne menjen, mert mindenétől megfosztatik.

VIII. Az táborban estve senki Jézus kiáltás után lövöldözni, zenebonát indítani ne merészeljen, mert meghal érette. Sem a korcsomárosoknak bort árulni, vagy mások ott inni meg ne próbálják, mert boroknak fenekei kivágattatnak és az ott ivók pedig keményen megpálcáztatnak.

IX. Valaki zsákmányra megyen, lovat, kabolát, fehér ruhát, egyéb házi pokroczot, ruházatot el ne hozzon, szegény embereket ne fosztogasson, ne sarcoltasson, kastélyokat, udvarházakat, falukat, malhákat, méheket, templomokat s annak kerítését, scholákat fel ne verjen, reájok ne szálljon, oda takarított szegénység javait ne háborgassa, fel ne gyujtsa, mert minden kegyelem nélkül meghal érette.

X. Koplyáját senki szekeren ne hordozza, hanem kezében tartsa s arra szorgalmatos gondot viseljen, zászlója alatt járjon, széljel ne maradozzon, se oldalfélt seregén kívül ne járjon, sem elől ne menjen az rendelésen kívül, mert keményen megpálcáztatik érette. Ugy az Kapitányok, Hadnagyok is arra szorgalmatos gondot viseljenek, hogy alattok valójok zászlójok alatt járjanak, széljel azokat — tisztességek vesztesék alatt — ne bocsássák. —

XI. Senki az táborra jövő menő szegénységet, de annyival inkább a kik élést hoznak akár pénzre, akár egyébként, úgy a kik a táboron holmit árulnak, megtartoztatni vagy tőlük erővel elvenni s megfosztani ne merészelje, mert meghal érette.

XII. Lovas szekereket, a ki seregével elérkezik, megengedtük, hogy seregével együtt járjon, hogy az urával együtt szállhasson meg; ökrös szekerek pedig a tábor előtt vagy utánna, a mint az alkalmatosság hozza és a mint a Főszekérmesterünk rendeli, úgy járjanak és kinek-kinek azok mellett levő emberei a mi Főszekérmesterünktől hallgassanak, azok mellett senki is, a ki oda nem rendelt katona, ne járjon; mert ha azt cselekszi, elsőbben megpálcáztatik, ha másodszor is, meghal érette.

XIII. Haragból senki a táboron fegyvert ne fogjon, mert keze vágattatik el; ha ki vért ont, meghal érette.

XIV. Valaki erőszakot téssen, kegyelem nélkül feje vétetik; a ki pedig szabad személylyel paráznalkodik, az akasztófa alatt keményen megpálcáztatik; ha pedig azután is azont követi, meghal érette.

XV. Valaki legkisebbet is lop, meghal érette.

XVI. Szolga urát, valamig a hadakozás tart, akarhatja kívül el ne hagyhassa; ha ki pedig elszöknék, akármely zászló alól is, kiadattassék, kit is az ura akár felakasztathat érette. Ugy senki a maga zászlója alól más zászló alá ne menjen, mert meghal érette.

XVII. Ha a Magyarországi Vármegyéknek zászlójok léssen, minden seregből a nemesség zászlója alá kiadassék; egyébiránt valamely tiszt ki nem adná, gyalázatosan tisztitől fosztatik meg.

XVIII. Senki Salva gvardákra támadni, vagy oltalom, a Mi és generálisunk ó kglme úti levelünket semmiben tartani, ne merészelve; hanem valamely Kastélyban, Udvarháznál, Városnál, Falunál vagy embernél afféle léssen, annak engedelmeskedni kiki tartozzék. Sírokat felbontani, halottakat megfosztani, fel ne tegye, mert megkell halni.

XIX. Ha az útban az ellenség valamely sereget megütne, a más sereg az ő rendit meg ne bontsa, hír nélkül meg ne forduljon, confusiot, zürzavart ne tegyen, hanem várjon a Mi, vagy fő generalis Uram, vagy fő kapitánja, ispánja parancsolatjátul. egyébiránt ha ki ez ellen cselekszik, meghal érette. Nappal is a táborban, kivált a mi sátorunkhoz közel, a lövöldözés nem engedtetik, hanem a ki puskáját akarja próbálni, menjen felfelé, különben megpálcáztatik. Ha ki pedig akármikor is úgy ló, hogy ember sebesedik miatta, annál inkább, ha meg hal, meg kell halni érette; ha mi egyéb kért téssen pedig puskájával: meg kell fizetni.

XX. Táborunkban be szállásnak idején minden seregnek előljárója erre igen szorgalmatos gondot viseljen, hogy gazul kiáltozva, nyargalva, senki le ne szálljon, hanem szép csendesesen, egyik sereg a másiknak elébb való meg szállását engedje és várja és szép renddel ugy szálljonbe kiki; egyik sereg a másiknak mutatandó helyiben ne szálljon, hanem aval elégedjék meg kiki, a melyet tábornesterünk mutat. Ha mely tisztviselő az ellen cselekszik, tisztitül megfosztatik és táborunkból kiuzetik.

XXI. Minden Hadnagy az alattavalokra oly szorgalmasan vigyázzon, hogy híre nélkül senki, sehová ne járjon; kinek-kinek sátorát, kalibáját ottan-ottan meglátogassa, ha valakit meg tapasztal, hogy híre nélkül ment ki, azt visszavárja, megfogja és kapitánja kezébe vigye, az pedig a Mi, vagy főgenerálisunk kezébe. Azt is megvigyázza, ha kinél feljebb meg tiltott marhát, vagy fehérruhát talál, megfogván kapitánja

kezibe vigyen, a penig a Mi kezünkhez vagy fő generális Uram kezébe hozza.

XXII. Valaki falut, várost vagy házat parancsolat kívül fel gyújt, kegyelem nélkül meghal érte; a ki penig a tábor helyet fel gyújtja és a táborhelyen való tüzet meg nem oltja, hanem úgy hagyja, erősen megpálcáztatik.

XXIII. Hamis hírt senki ne költjön, a tábort ne ijesse, mert meghal érte, hanem kiki, mi hírt, kivált táborunk veszedelmére czélzot Hadnagyának, az Kapitánjának, Kapitánja penig Nekünk vagy generális Uramnak tartozik feje veszte alatt bmondani.

XXIV. Mások quartélyára senki ne szálljon arra; zsákmányra ne menjen, mert meghal érte.

XXV. Ha az ellenségnek valaki legkisebb dologban is kedvezne, vele colludálna, vagy annak a Mi, vagy Főgenerális Uram híre nélkül sugatna, meghal érte.

XXVI. Ha valaki követet vagy postát találna olyat, a ki ellenségtől mi hozzánk jőne, avagy olyat, a ki mihozzánk szöknék, úgy egyéb utazó embereket is: senki ne háborgassa, sőt táborunkba bekísérje. A ki ellenség levelét intercipiálná, felszakasztani ne merészelje, vagy ha akárminémü rabot fog is, ne dugassa, meg ne sarzoltassa, hanem a mi, vagy főgenerális uram kezébe hozza, a kik ez ellen cselekesznek, kegyelem nélkül meghalnak érte.

XXVII. Valaki tolvajságban találtatik s reá bizonyosodik, kegyelem nélkül meghal érte. Ha ki penig efféle dolgot meghallana, a káros ember kérésére tolvaj után nem menne, azt meg nem fogná és főgenerális uram kezéhez nem hozná, mint orgazda, az is hasonló büntetéssel büntetik meg.

XXVIII. Valaki a munitios szekerek és egyéb lövő szerszámok körül, a kinek azokhoz közti nincs, Jezus kiáltás után, Főképpen éjszákának idején találtatik, megpálcáztatik érte.

XXIX. Minden rendek és seregek, valakik táborunkban vannak, ugymint Vármegyék, Székely és Szász Székekbeli vitézek, hópénzes katonák s gyalogink a bujdosó Magyar nemzetnek minden rendei Mi utánunk Tekintetes Nemzetes Széki Teleki Mihály főgenerálisunktól, ő kglme után penig Kapitányoktól, Hadnagyoktól függjenek s hallgassanak, valamit a nekünk való szolgálatban fognak parancsolni: engedelmességgel fogadják, tisztviselőjüket megbecsüljék; a tisztviselők is egymást becsületben tartsák, egyik a másik tisztibe magát ne avassa.

XXX. Minden Hadnagy Kapitánja mellet sergiben járjon, hogy inkább alattvalóit minden kiszárgulástól meg tartóztathassa és a szük-

ségnek idején a Kapitánt s Hadnagyot ne keressék, hanem a szolgálatra mindenkor készen elő állhasson. A katonákat a hadnagyok a zászló alól nyargalozásra s csudalkozásra ki ne bocsássák, egyik sereget másíknak eleibe vagy utána a rendelés ellen mind menetekben, mind szállóhelyen ne bocsássák. Ezeket tisztességekre s becsületekre parancsoljuk a tiszteknek.

XXXI. Senki is szekere mellett olyan lovas szolgálját, olyant a ki zászló alá is be van írva, ne jártasson, mert lovától megfosztatik.

XXXII. Az uton való menetelben, vagy a tábornak veszteg létében is sas vagy nyul után, akármiféle vad és madár után ne rivalkodjék, ne futassanak a seregek, hanem a kinél agár léssen, üzesse az.

XXXIII. Seregekből hátra ne merjen senki menni vagy maradni dulásért, tolvajlásért, praedálásért, mert meghal érte.

XXXIV. A fő profont egy élésmesteren kívül senki semmi éléssel szabados ne legyen, hanem táborunk szükségére valahová Mi, vagy főgenerális uram mit parancsolunk, minden helyekből igazán beszolgáltatván az élést, úgy rendelje a profontmester, hogy mindeneknek magokhoz egyenlő szükségsek betelvén, senki meg ne bántodjék és meg ne fogyatkozzék élésből.

XXXV. Senki se készülőt, se felülőt se dobbal, se trombitával veretni ne merészljen, hanem a mi dobunkhoz és trombitánkhöz tartozzék minden. A felülőt mindazáltal ha mi megfútatjuk. szükség minden Seregekben megfútatni vagy verni; de készülőt nem, hogy mennél hamarébb össze gyülhessenek. A Strázsa álló sereg, ha el találának alunni és vigyázatlanságok miatt kár következnék, büntetések álljon a Strázsa-mestereken.

XXXVI. Az artilleriae magistertől függjön minden, valaki a munitio mellett van, mind gyalogok, pattantyusok, úgy hogy baromból meg ne fogyatkoztassa a munitiót, se alattvalókat élésből, sem peng a barmokat, valakinek mit parancsol s meg nem fogadja, szabados büntetése legyen Főgondviselőjének rajta.

XXXVII. A piacok állapotja, hogy jó karban legyen: minden vásárbírótól függjön, úgy hogy senki, sem a vevő ne vegyen, sem az adó ne adjon semmit a vásárbíró limitatioja nélkül, hanem a kit mire rendel, ahöz alkalmaztassa minden rend magát.

XXXVIII. Valahol a tábor megszáll, sem hadnagy, sem kapitány mi hirünk nélkül semmi lovast ne küldjön sehová, se bocsásson, hogy valami derék veszedelem efféléből ne legyen, vagy főgenerális uram akarátja s híre nélkül ezt ne cselekedje, hanem kiki becsületi alatt zászlója alatt találtassék.

XXXIX. Ha kinek mi injuráltatása lészen, kardot érette ne vonjon, mert megkell halni, hanem hadi bíránk előtt prosequálja dolgát.

XL. Valaki a tábor kárára valami hírt hallana : nekünk főgenerális uramnak, vagy kapitánjának, ispánjának meg nem jelenti, törvénynyel megöletik.

XLI. Minden seregek előljárói szorgalmatosan vigyázzanak, hogy a tábor megszállásakor a vitézlő rend a nyeret mindjárt le ne szedjék, hanem csak két óráig is váraкоzzék, és az alatt a terhet lerakván, azután kimehetnek zsákmányolni ; de a kapitány vagy hadnagy a sereget egyszersmind ki ne bocsássa, hanem negyed, legfeljebb harmad részét, kikkel is jó vigyázó előttökjárót bocsásson el, hogy a zsákmányokat megszakadozni ne hagyja ; midőn egy része zsákmányol, más része vigyázzon ; visszajöve is szép csendesen egy seregben jöjjenek, egymásra vigyázzanak s egymást a terhelésben segítsék. Ha kik ezt meg nem tartják, ha kapitány lesz vétkes, tisztitól gyalázatosan megkell válni ; ha hadnagy, keményen meg hárompálcáztatik ; ha közlegény, először megveretik, másodszor is, harmadszor megöletik.

XLII. Minthogy ezen táborozásunk Isten nevében, Isten dicsőségéért kezdetett, hogy Ő Felsege bennünket feltett szándékunkban és dolgunkban boldogítson : kívántatik, hogy könyörgésinkkel ottan-ottan az egeket hasogassuk és nyomoruságunk alól felszabadítása felől való imádságinkat az Istennek füleibe bocsássuk és őtet hijjuk segítségünkre töredelmes szívből. Annak okáért, hogy minden ember, mindenféle fertelmes élettől, undok szitkozódásoktól, ártatlan vérontástól magát meg tartoztassa minden időben, de kivált most, igen szükséges ; hanem kiki, a mennyire gyarlósága engedi, éljen szentül, hogy az Isten mindnyájunknak adjon győzedelmet ellenségünkön.

XLIII. Valaki hamis híreket költ, azt a táborban szélylyel hinti, a vitézlő rendeket rettentí s fascinálja, compertu rei veritate, megöletik érette.

Datum et actum in arce nostra Szamosújvariensi, die quinta mensis Augusti, Anno Dni Millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo.

Apafi mpr. ps. Nagy, borított pecséttel ellátva.

Eredetije a gr. Teleki-nemzetség közös levéltárában, Marosvásárhelytt 761. sz. a. Missilisek.

Közli :

KONCZ JÓZSEF.

MONTECUCCOLI RAJMUND GRÓF, TÁBORNAGY.